

Aangespoeld op Wangerooge

Harry Bolwijn

Aangespoeld op Wangerooge

Uit de serie “Opa , weet je”

De belevenissen van schipper Harm Jezaias Schoonbeek en zijn gezin in de eerste helft van de 19^e eeuw.

November 2015

Dit boek wil ik opdragen aan mijn kinderen en kleinkinderen, waarvan ik ontzettend veel geniet en wiens bestaan voor mij aanleiding is geweest om dit boek te schrijven.

Auteur: Harry Bolwijn

Gestrand op Wangerooge, uit de serie "Opa, weet je"

© 2015, Harry Bolwijn

Contact: info@opaweeetje.nl

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Omslag: Harry Bolwijn

www.opaweeetje.nl

ISBN 978 94 631 8826 5

NUR 336

Inhoudsopgave:

Hoofdstuk 1	<i>Terugblik,</i> <i>woensdag, 15 juli 1868</i>	blz. 7
Hoofdstuk 2	Het eerste eigen schip Donderdag 13 augustus 1812 <i>Terugblik, vervolg 15 juli 1868</i> <i>Terugblik, donderdag 16 juli 1868</i>	blz. 13 <i>blz. 101</i> <i>blz 103</i>
Hoofdstuk 3	Scheepsramp bij Tholen Dinsdag 14 juli 1830 Aan de vaarweg naar de Lemmer Woensdag 15 juli 1830 Aan de kade in de Lemmer Donderdag 16 juli 1830 Over de Zuiderzee Vrijdag 31 juli 1830 Rotterdam, binnenhaven Donderdag 5 augustus 1830 De Strienham <i>Terugblik donderdag 16 juli 1868</i> <i>Aan het Pekelderdiep</i>	blz. 111 blz. 125 blz. 134 blz. 143 blz. 148 <i>blz. 176</i>
Hoofdstuk 4	Wangerooge Dinsdag 26 augustus 1833 Van Harlingen naar Hamburg Woensdag 27 augustus 1833 De binnenhaven van Hamburg Donderdag 28 augustus 1833 Baumhaus - de schippersbeurs Maandag 1 september 1833 Naar Kugelbake en Noordzee Dinsdag 2 september 1833 Onheil bij Wangerooge <i>Terugblik donderdag 16 juli 1868</i> <i>Aan het Pekelderdiep (vervolg)</i> Naschrift	blz. 189 blz. 202 blz. 208 blz. 213 blz. 217 <i>blz. 243</i> blz. 246

Nooit had ik verwacht een interessant verhaal te kunnen schrijven over het leven van Harm Jezaias Schoonbeek.

Lang was bij mij alleen maar bekend, dat hij, geboren als zoon van een boer uit Zuidwending, in het laatste gedeelte van zijn leven winkelier was in Oude Pekela.

Twee kinderen werden daar geboren. Het mysterie was, hoe zijn andere kind, mijn overgrootmoeder, geboren kon zijn in Amsterdam. Dit bleek mij uit haar grafsteen, maar de archieven gaven geen nadere informatie.

Uit openbaar geworden notarisarchieven bleek, dat hij in 1812 een "schuiteschip" kocht en schipper was geworden, waardoor ook andere Schoonbeek's elders in het land en in België en Duitsland konden worden gekoppeld aan zijn persoon.

Samen met andere gegevens, zoals zeetijdingen uit kranten, en de tot dan nog onsamenhangende overleveringen uit de familie, ontstond er plotseling een completer en interessanter beeld van zijn leven.

Het verhaal beperkt zich tot de periode 1812 (aankoop 1^e schip) tot 1834 (het vergaan van het 2^e schip, de "Twee Gebroeders"). Over de periode daarna zijn ook bijzondere dingen bekend geworden, maar een verhaal schrijven over die periode zou te veel fantasie gaan bevatten en dat zou mijn doelstelling teveel geweld aan doen.

Hoofdstuk 1. Terugblik

Woensdag, 15 juli 1868

Oude Pekela

Aan de waterkant van het Pekelderdiep zit in het gras een oude man, peinzend over het water te kijken. Hij verroert zich niet. Steeds kijkt hij naar het zelfde plekje in het water. Begroetingen van mensen aan de overkant van het diep merkt hij niet. Slechts af en toe pakt hij, op gevoel, een kluitje grond of een polletje gras, en gooit dit in het water. Slechts het kabbelen van het water heeft zijn aandacht. Hij reageert zelfs niet op de man die achter hem is blijven staan en die probeert een gesprek aan te knopen.

'Moi, Harm. Hoe is het? Mooi weer, hé.'

Er volgt geen enkele reactie.

'Ben je aan het vissen? Of jaag je alleen maar de vissen weg?'

De oude man, Harm, blijft bewegingsloos over het water turen.

Na er een poosje te hebben gestaan zonder verder iets te zeggen, haalt de man achter Harm de schouders op, schudt zijn hoofd en loopt maar weer door. Onder het lopen mompelend: 'Die is ver weg.'

In het winkelhuis, pal achter Harm, zijn in de woonkamer, naast de winkel, de gordijnen aan de voorzijde dicht. Een vrouw houdt één van de gordijnen een klein stukje opzij. In de grote stilte, die op dit moment in het dorp heerst, hoorde zij bij de waterkant iemand praten. Nieuwsgierig is ze gaan kijken. Ze ziet nog juist die ene man, zijn hoofd schuddend, weer verder lopen.

Aan de waterkant is geen beweging. Nog steeds die roerloze gestalte, met af en toe een kleine beweging om iets in het diep te gooien.

'Man, man. Vader toch, wat heb je het toch moeilijk.'
En terwijl ze dat zegt, laat ze het gordijn weer dicht vallen. Er komt nog slechts wat licht in de kamer door het zijraam en door het raam van de tussendeur naar de winkel. Ze kijkt achter zich naar de bedstee, waar een oude vrouw ligt te slapen. Ze schudt haar hoofd.

'Wat hebben jullie samen wat mee gemaakt.'
Plotseling ziet ze, dat de vrouw in de bedstee met haar hoofd begint te draaien.

Snel is ze bij haar.

'Wat is er moeder? Kan ik u helpen?'

'Nee hoor, lieverd', antwoordt de oude vrouw met een wat hese stem, 'Ik had een rare droom. Het gaat wel weer.'

'Gesina heeft bijna het eten klaar. Wilt u ook wat eten?'

'Nee, hoor, Trijntje. Zorg maar dat vader goed te eten krijgt. Hij heeft het zo moeilijk met alles.'

Meteen legt zij haar hoofd weer opzij en valt, na wat gekreun, snel weer in slaap.

'Sst. Voorzichtig met die pan.'

Met de vinger voor haar mond wijst Trijntje haar oudere zuster Gesina op de grote zwarte dampende pan, die ze in één hand draagt en die ze probeert zo ver mogelijk van zich af te houden.

Het hengsel is blijkbaar behoorlijk heet. Ze heeft er een doek om heen gedraaid, zodat ze haar handen niet brandt. Met haar andere hand houdt ze de deur van het achterhuis naar de kamer open. Het deksel past niet helemaal op de pan en rammelt er dan ook behoorlijk op.

Ondanks haar pogingen kan ze niet voorkomen dat de pan de deur raakt.

'Voorzichtig, moeder slaapt juist weer, denk ik.'

Gesina verbijst zich en kijkt bedenkelijk naar de bedstee.

'Weet je zeker dat ze slaapt? Is ze niet...eh..?' 'Dood, wilde ze zeggen, maar ze kan het woord niet goed over haar lippen krijgen.'

'Ja, ze slaapt echt. Kijk maar, ze ademt heel rustig', fluistert Trijntje terug.

Gesina zet de pan voorzichtig op de grote tafel, die midden in de kamer staat. Trijntje pakt intussen de borden uit de kast en probeert die zo geruisloos mogelijk op de tafel te zetten.

Dan horen ze de winkelbel.

Gesina kijkt naar buiten naar het kanaal. Ze ziet vader daar nog zitten. Dus dan zijn er klanten in de winkel.

'Help jij de klanten even, Trijn? En haal je dan daarna ook vader op voor het eten? Dan zal ik intussen de spek en het spekvet halen.'

Trijntje maakt aanstalten om naar de winkel te gaan. Eerst kijkt ze nog even bij moeder in de bedstee.

'Wat doen we trouwens met moeder? Moeten we haar nog wakker maken voor het eten?'

'Nee, hoor. Laat haar maar lekker slapen. Ze was zojuist even wakker. Ik heb het haar nog gevraagd, maar ze wil geen eten.'

Het gesprek vindt zo zacht plaats, dat ze elkaar bijna niet kunnen verstaan.

'Wacht maar even met het spek, Gees. Ik vind het vervelend als we allebei tegelijk uit de kamer weg zijn. Je zult zien, dat er dan juist iets gebeurt met moeder.' Gesina knikt goedkeurend.

Trijntje opent de tussendeur naar de winkel. Daar ziet ze de oude Jacob Geuken, de leedaanzegger.

'Goeie dag, Trijn. Heb je wel een pond meel voor mij? En hoe gaat het trouwens met moeder?'

Trijntje kijkt hem met een woedende blik aan.

‘Geuken, als je niet snel verdwijnt, zal ik je helpen te verdwijnen. Gisteren kwam je hier ook al om meel vragen. Toen heb ik je verteld, dat we geen meel meer hebben en ook geen meel meer krijgen. We zijn aan het leegverkopen, zo als je zo langzamerhand ook wel weet. Dus lijkenpikker, opgerot.’

Ze houdt de buitendeur van de winkel open en duwt hem met zachte hand naar buiten.

‘Als we jou nodig hebben, komen we wel bij jou. Maar ik denk, dat die kans niet groot is. Ik haal nog liever iemand uit Antwerpen of Bremen.’

En nadat ze de winkeldeur dicht heeft getrokken, loopt ze naar het diep, waar haar vader zit.

‘Va. Vader. Kom je ook eten?’

Er komt geen reactie. Hij blijft bewegingsloos naar het water kijken. Als Trijntje dichterbij komt, ziet ze, dat hij zelfs zo in gedachten is, dat hij het water waarschijnlijk niet eens ziet.

Ze legt een hand op zijn schouder.

‘Vader, wat bent u aan het doen?’

Verschrikt draait hij zich om. Hij merkt nu pas, dat er iemand bij hem staat. Trijntje ziet tranen over zijn gezicht lopen. Ze schudt haar hoofd, gaat naast hem in het gras zitten en geeft hem een aai over zijn gezicht.

‘Kom maar gauw mee naar binnen. Moeder slaapt heel rustig. En het eten staat klaar.’

Met een diepe zucht komt Harm weer in de werkelijkheid terug.

‘Slaapt ze echt gewoon? Fijn, misschien helpt haar dat wel.’

Harm laat een diepe zucht. ‘Ik weet dat moeder niet weer beter wordt, lieverd. Maar hoe moet ik straks verder zonder haar.’

'Maakt u zich daar maar geen zorgen over, vader. Ik heb het daar met Gesina ook al over gehad. Dat komt wel goed. Eerst blijven we met elkaar hier bij moeder.'

'Maar kunnen jullie wel zo lang bij jullie man en de kinderen wegblijven?'

'Oh ja hoor. Die redden zich allemaal best een tijdje zonder ons. Maar gaat u nu mee om te eten? Anders wordt het nog koud.'

'Ik heb geen zin in eten. Ik blijf liever hier nog zitten aan de waterkant. Dan is het soms net alsof vroegere tijden weer terugkomen, toen we nog op het schip woonden. En met al die kinderen. Dat was ook niet altijd leuk, dat weet ik wel. Daar hebben we ook wel heel moeilijke tijden meegemaakt. Maar toch.....'

'Je moeder en ik konden al die moeilijkheden met ons tweeën wel aan. Jij hebt veel van die dingen niet meegemaakt. Jij bent bijna de jongste. Ja, je moeder was een flinkerd, hoor.'

'Terwijl hij haar aan kijkt, begint zijn gezicht ineens weer wat te glimlachen.'

'Zeg, heb ik je wel eens verteld, hoe het ging toen wij ons eerste schip kochten?'

'Nee, vader, Dat heeft u nog niet. Maar zullen we eerst maar eens gaan eten?'

Dan is vader ineens heel resoluut, zoals hij vroeger ook vaak kon zijn.

'Nee, dat eten is nu niet zo belangrijk. Dat kan later wel. Ga zitten.'

Harm wijst haar op de plek in het gras naast hem.

'Eerst wil ik je dat verhaal vertellen, voordat het er straks helemaal niet meer van komt. Blijf hier maar mooi zitten.'

Trijntje begrijpt wel dat het geen zin heeft hem op andere gedachten te brengen en blijft dan ook, belangstellend, naast hem zitten. Ze gaat nog wat dichtert tegen hem aan zitten en ligt haar hoofd op zijn schouder. Hij glimlacht zelfs even naar haar, gooit nog een kluitje in het water en, kijkend naar de rimpels op het water, begint hij te vertellen.

'Vroeger, toen je moeder en ik plannen maakten om te trouwen, hebben we het er vaak over gehad. Ik zag het niet zitten om boer te worden, zoals mijn vader was. Als we ooit de kans zouden krijgen, zelf een schip te kopen of te huren, zouden we dat zeker doen. Want dat leek ons allebei geweldig. We zijn na ons huwelijk eerst bij mijn ouders op de boerderij gaan wonen. Maar het beviel ons niet goed.

Toen ik werk kon krijgen als matroos, zijn we naar Oude Pekela verhuisd. Je moeder kon weer werken bij boer Hindrik Gortemaker, waar ze voor ons huwelijk ook had gewerkt. We konden in een zijkamertje van de boerderij wonen. Daar is ook ons eerste kindje geboren.

In het voorjaar van 1811 ben ik als matroos in dienst gekomen bij schipper Boontje uit Bergum. Hij was weduwnaar en was niet in staat om alleen met een schip te varen. In september ging Boontje door ziekte aan de wal wonen en kwam je moeder met de kleine ook aan boord. In maart 1812 overleed Boontje plotseling. We hebben het schip toen eerst gehuurd en moesten voor 1 september van dat jaar beslissen op we het wilden kopen.

Ik herinner mij nog heel goed onze reis van Leeuwarden naar Bergum, waar we de koopakte van het schip zouden tekenen.

Het werd een reis om niet snel weer te vergeten.'

Trijntje luistert vol verwachting naar zijn verhaal. Zij ziet zijn gezicht veranderen, nu hij met zijn verhaal begint. Ze krijgt het gevoel, dat hij zich helemaal in de tijd van toen verplaatst. Alsof de wereld van nu niet meer bestaat.

Vader schudt zijn hoofd.

'Meisje, wat een tijd was dat. Ik kan dat gevoel nog wel over mij krijgen. Zeilen, bij mooi weer, zon en een lekker briesje, met een bijna nieuw schip, dat dan al bijna ons eigendom is.

Hoofdstuk 2. Het eerste eigen schip

Donderdag, 13 augustus 1812

Bergum

Het is een prachtige zomerdag. Vanaf de vroege ochtend schijnt de zon al volop. Slechts af en toe houdt een klein wolkje het zonlicht even tegen. Er staat een zacht briesje uit het noordoosten. Een schip vaart langzaam door het water. Aan de diepe ligging is te zien dat het zwaar beladen is. Het zeil staat licht gebold. Af en toe gaat het grote zeil even helemaal strak staan en meteen komt er dan meer beweging in het schip. Voor de boeg rolt het water wat meer en aan de oever van de vaart is een lichte golfslag te zien. Er heerst verder een grote stilte. Het rollen van het water voor de boeg is licht hoorbaar en daarbovenuit de vogelgeluiden.

Af en toe bij het bollen van de zeilen of bij het afnemen van de wind is een licht krakend geluid van de mast en van het schip hoorbaar. Een plezierig geluid. Een geluid dat aangeeft, dat het hout van het schip de spanning aankan.

Alsof het geniet van het spel met de wind. Een geluid van:
'Kom maar, wind. Kom maar. Ik kan je wel aan.'

Achter op het schip bij de helmstok, staat de schipper. Een lange jongeman, met blonde haren, die wapperend onder zijn pet uit komen. Hij heeft plezier in zijn werk. Neuriënd staat hij rond te kijken over het schip.

Over het jaagpad komt in de verte een boerenwagen aangereden, hoog opgeladen met korenschoven. Helemaal bovenop tussen de korenschoven zijn nog juist twee hoofden zichtbaar.

Harm glimlacht bij het zien van de beide hoofden. Hij weet nog goed hoe mooi hij het zelf vond, toen hij vroeger met zijn vader mee mocht om de schoven van het land te halen. Je voelde je als klein kind zo machtig, als je daar helemaal bovenop mocht zitten. Je kon ook heel ver kijken in de omgeving. Maar het mooiste was nog, als je andere bekende kinderen tegen kwam en je hen kon laten zien wat jij wel niet durfde.

Als ze elkaar passeren steken de voerman en de schipper beide ter begroeting een hand op. Harm roept naar de voerman: 'Mooi weer, hé.'

De man op de boerenwagen heeft er blijkbaar ook zin in. Hij antwoordt niet, maar steekt zijn duim omhoog en gaat door met zijn luidkeels zingen.

De hoofden van de beide jongens bovenop de kar zijn verdwenen. Blijkbaar vinden ze het niet de moeite waard om de schipper te begroeten.

Dan gaat het luik van de roef open. De schippersvrouw staak haar hoofd naar buiten. Ze is nieuwsgierig geworden, door de begroeting van de schipper.

'Wie was dat, Harm? Een bekende?'

'Nee hoor, wichtje. Zo maar een boer, die plezier heeft in deze dag. Net al wij, is het niet?'

De schippersvrouw antwoordt niet, maar kijkt haar man met een beetje triest gezicht aan. Harm begrijpt haar wel en weet ook geen reactie te geven. Lange tijd staan ze stil langs elkaar heen te kijken. De vrouw, nog half in de deuropening van de roef, kijkt in de richting van waar het schip is gekomen. Ze kijkt naar de streep die het roer in het water maakt en die langzaam weer oplost in het kabbelende water. Haar gezicht betreft enigszins en tevergeefs probeert ze een traan te bedwingen, die over haar wang loopt.

Zonder zijn hoofd te wenden, ziet Harm uit een ooghoek hoe het met haar is. Hij weet ook even niet wat hij moet zeggen. Misschien is het ook maar beter om nu niets te zeggen en kunnen ze beide hun emotie maar beter eerst even alleen verwerken.

Dan komt zij langzaam uit de deuropening en loopt naar hem toe. Ze valt hem om zijn hals en laat een diepe zucht. 'Oh, Harm. Ik vind het zo moeilijk. Het is zo'n mooi schip, maar er kleeft zoveel lelijks aan. Ik weet niet of wij er wel goed aan doen. Ik ben bang, dat ik de nare herinneringen steeds vast zal houden'

'Maar lieve Hilgje, stel je eens voor, dat ons zoontje nog in ons huis in Oude Pekela was overleden. Dan had je daar dat zelfde gevoel toch ook gehad. En je kunt toch ook niet altijd naar een ander huis verhuizen, als je zoiets overkomt. In ieder huis maakt je mooie en slechte dingen mee en op een schip is dat ook zo, erge en mooie dingen. Nu het erge hebben we al meegemaakt en je moet maar rekenen, dat het mooie nog zal komen. En als er dan toch nog eens iets ergs bij ons gebeurt, dan is het juist mooi, dat we samen op een schip wonen en werken. Dan kunnen we het ook samen verwerken'.

'Ik weet het Harm. Je hebt ook wel gelijk. Maar soms zijn de herinneringen te sterk'.

En dan na een diepe zucht: 'Zal ik maar een kop koffie voor ons maken? Ik denk dat het water al wel warm is. Dan kunnen we het onder het varen wel even opdrinken. We zijn ook al weer een hele tijd onderweg, sinds we vanmorgen uit Leeuwarden zijn vertrokken.'

En met een gemaakt glimlachje verdwijnt Hillechien weer naar beneden in de roef.

Als zijn vrouw het luik heeft gesloten, zucht Harm voorzichtig en schudt het hoofd.

Hillechien heeft nog regelmatig dit soort buien, sinds hun zoon in februari is overleden. Ze lagen deze winter met het schip in Leeuwarden. Hun zoontje was bijna anderhalf, toe hij vrij plotseling overleed. Plotseling had hij hoge koorts gekregen en begon erg te hoesten. Toen ze de dokter er bij haalden, had deze na onderzoek zijn hoofd geschud. 'Dat lijkt niet best. Ik zal wat tegen het hoesten geven, maar verder moeten we maar hopen.'

Toen Harm hem vroeg wat voor ziekte hij had, was het antwoord: 'Ach ja. Hoe zal ik het zeggen? Daar denkt iedereen verschillend over. Maar wat maakt een naam ook uit.'

Hillechien heeft bijna de hele ziekteperiode bij het kistje gezeten, waarin het kindje sliep. Ze was wakker als hij huilde of hoestte. De laatste nacht hoestte hij minder en sliep ook meer. Hillechien is toen zittende bij het kistje in slaap gevallen. Toen ze wakker werd was hij stil.....en koud. Die nacht is hij overleden, zonder dat Harm of Hillechien het hebben gemerkt.

Drie dagen later hebben ze hun zoontje begraven, in zijn eigen kistje, zijn bed. Alleen de schipper en zijn vrouw van het schip dat naast hen lag, zijn mee geweest. De beide mannen hebben het kistje tussen zich in gedragen. Harm heeft daarna zijn vader per brief op de hoogte gebracht.

Zijn moeder en de ouders van Hillechien waren, wat dit betreft, gelukkig al overleden.

Hillechien was bijna hysterisch geweest toen Harm in begin maart vertelde, dat hij een vracht had aangenomen naar Groningen. Zij wilde niet uit Leeuwarden vertrekken. Iedere dag was ze naar het graf van haar zoontje geweest. Telkens had ze daar een lange tijd met de ogen dicht gezeten in zichzelf te praten. Alsof het kind nog bij haar op schoot zat. Harm was een paar keer mee geweest, maar ze ging liever alleen. Bij het vertrek zei ze telkens: 'Tot morgen, lieverd. Morgen kom ik weer. Slaap maar lekker.' Het bericht van Harm dat ze zouden vertrekken uit Leeuwarden viel dus echt niet goed. Harm had al zijn overtuigingskracht moeten gebruiken om haar duidelijk te maken dat het nodig was.

'Maar lieve Hillechien. Ik begrijp dat je graag zo vaak mogelijk naar het grafje gaat, maar er moet geld verdiend worden. De hele winter hebben we, zonder een cent te verdienen in Leeuwarden gelegen. Ons geld is nu echt op.' Met zijn toezegging, dat hij zal proberen zoveel mogelijk vrachten naar Leeuwarden te krijgen, kreeg hij haar zover, dat ze het accepteerde.

'Maar je moet het wel beloven, Harm.'

Hoefgetrappel onderbreekt zijn mijmeringen. Het geluid komt achteren. Op het pad ziet Harm een boerenwagen in draf aan komen rijden. Het is ook een wagen vol met korenschoven. Het lijkt een zelfde wagen als die zojuist in de richting is gereden, waar deze nu vandaan komt. Stom, denkt Harm. Die boeren kunnen maar beter hun land gaan ruilen. Dan hoeven ze allebei wat minder ver te rijden. Deze boer heeft duidelijk meer haast dan de vorige.

De paarden lopen in een flinke draf, daarbij aangemoedigd door de voerman. Als ze dichterbij komen ziet Harm, dat deze ook veel op de vorige lijkt.

‘Verdraaid, het is dezelfde. Ik herken hem.’, praat hij hardop tegen zichzelf. Alleen hier zitten nog twee mannen voorop de wagen. Het lijken geen twee kleine jongens, die hij straks bovenop de wagen meende te hebben gezien.

‘Maar waarom komt die man nu met een dergelijke haast weer terug?’

Harm steekt zijn hand op als de wagen hen passeert. Maar er komt geen begroeting terug. De voerman heeft het te druk met de beide paarden, terwijl de beide andere mannen het blijkbaar te druk hebben met elkaar.

Even verderop, bij het begin van de Wijde Aa, buigt het pad af en loopt niet meer langs het water verder, maar gaat verder het land in. De oever wordt hier onregelmatiger. Op dit gedeelte ontbreekt ook een jaagpad. De oever en het struikgewas lopen hier in elkaar over. Even voor de bocht laat de voerman de paarden langzamer lopen. Voor Harm verdwijnen ze nu uit het gezicht.

Het deurtje van de roef gaat open.

‘Kijk Harm, je koffie. Pak je het even aan. Ik kom ook zo boven.’

Harm laat de helmstok even los en doet een stap naar voren om zijn koffie aan te pakken.

‘Wat hier op de wal aan de hand is, Hilgje, weet ik niet. Die boer, die ik zo straks gezien heb, komt ineens met grote snelheid terug. Hij ziet mij helemaal niet meer. En even verder, daarginds in die bocht, houdt hij ineens weer in. Ik snap er echt niets van.’

Hillechien kijkt hem aan, trekt een gezicht alsof ze wil zeggen dat ze hem niet begrijpt.

‘Ik kom zo bij je. Ik pak even mijn eigen koffie.’

Ze verdwijnt weer in de roef om even later terug te keren met haar eigen mok koffie. Als ze boven is, kijkt ze om zich heen en vraagt: 'Waar is die boer dan?'

'Daar', wijst Harm, 'Voor die bocht hield hij de paarden ineens in. Daar is hij door die bomen uit het zicht verdwenen. Als we iets verder varen, kunnen we hem op het pad misschien weer zien.'

Een ogenblik staan ze stil naast elkaar, allebei genietend van hun koffie. Hillechien kijkt naar Harm, die bewonderend naar het schip staat de kijken, de roef, de mast met het grote zeil, dat nu wat klappert in de afnemende wind. Stiekem ziet ze hem achterom kijken naar het achterschip en het roer en vol trots een klopje geven op het helmhout.

'Mooi schip', zegt ze met een kleine glimlach. 'Je hebt gelijk, Harm. We doen er goed aan het schip wel te kopen. Het is hard werken aan boord. Maar dit hebben we toch ook steeds gewild. Het zal vast goed komen met ons. Met het schip en met ons gezin.'

En naast elkaar staan ze stil te kijken langs de mast in de richting van de Wijde Aa, die ze nu dicht naderen. De wind komt plotseling weer terug, het zeil bolt zich, alsof het wil zeggen: 'Kom maar hoor. Ik breng jullie wel even snel over dit grote water.'

'Harm, kijk. Daar is een man in het water.'

Harm kijkt naar Hillechien en ziet haar wijzen in de richting van de struiken bij het begin van de Wijde Aa. Hij kijkt ook in die richting, maar kan daar niemand zien.

'Ik zie niets. Weet je wel zeker, dat je daar iets gezien hebt?'

'Ja, kijk maar goed. Daar achter die grote struik, vlak boven water. Ik zie alleen nog een hoofd.'

‘Het spijt mij. Ik zie niets. Weet je zeker dat het geen eend of zo was?’

Hillechien twijfelt. ‘Nu zie ik ook niets meer. Misschien heb je wel gelijk.’

Dan wordt hun aandacht afgeleid door opnieuw hoefgetrappel achter hen. Maar nu duidelijk meer dan de vorige keer. Als Harm achterom kijkt, ziet hij een vijftal ruiters snel dichterbij komen. Zo te zien aan de blauwe en witte kleuren van hun kleding en de hoge petten lijken het Franse soldaten. Ze lijken grote haast te hebben. Als ze bij de bocht van de weg komen, blijven ze staan. Eén van hen roept iets in het Frans naar Harm.

Harm haalt zijn schouders op. Hij heeft er geen woord van verstaan. Hij houdt zijn handen achter zijn oren om aan te geven dat de man harder moet praten. De man doet zijn best om nog harder te praten. Maar het heeft geen effect bij Harm. Met de handen als een toeter voor zijn mond, maar met een niet te harde stem, roept hij terug: ‘Ik kan jullie niet verstaan. Als jullie wat van mij weten willen, moet je eerst maar Hollands leren. Die rot taal van jullie begrijp ik niet.’

En daarna iets zachter en mompelend, maar wel met een allervriendelijkst gezicht: ‘En als ik het wel begreep, hoorde je van mij niets anders. Stelletje rotzakken, ga toch naar huis.’ En dan iets harder: ‘Vive lamme deur.’

Harm heeft deze laatste opmerking ook al eens gemaakt bij Franse douaniers in de haven van Delfzijl. Die waren daar zeer tevreden over en dachten met een Fransgezinde Hollander te maken te hebben, die het ‘Vive lémpereur, of wel leve de keizer’ niet goed kon uitspreken. Ze lieten hem zonder controle doorvaren.

De soldaat die hem aanriep, blijkbaar de leider van deze groep, maakt uit de laatste opmerking van Harm op, dat hij de Fransen goedgezind is.

Hij stapt van zijn paard af en loopt naar de oever om beter met Harm te kunnen praten. 'Monsieur le batelier, j'ai trouver deux déserteurs.'

Harm verstaat weinig Frans. Maar het woordje deserteurs zegt hem genoeg. De soldaten zijn op jacht naar soldaten, die zijn weggelopen. Dat gaat vast en zeker om Hollandse jongens die verplicht in het Franse leger moeten dienen. Dan zijn ze bij hem aan het verkeerde adres. Hij heeft geen deserteurs gezien. En als hij ze ook wel zou hebben gezien, dan zou het zeker niet aan deze soldaten vertellen.

Harm haalt maar weer zijn schouders op, om aan te geven dat het niet begrijpt. Met een nu luidere stem antwoordt hij: 'Ik heb ja al gezegd, dat ik geen Frans versta, sukkel.' Om te besluiten met: 'monsieur le colonel. Vive lamme deur.'

Dan roept één van de soldaten iets naar de leider, 'le colonel', en wijst in de richting van de weg, die na de bocht achter het stukje bos weer zichtbaar wordt.

Onmiddellijk loopt de leider terug naar zijn paard, zwaait onder het lopen nog even naar Harm, en klimt met behulp van één van zijn soldaten op het paard, en achter hem aan verdwijnt de hele groep in galop weer uit beeld.

'Die hebben daar vast en zeker iets gezien. Misschien wel bij die boerenwagen, die zo snel weer terug kwam.'

Hillechien reageert niet op zijn opmerking.

Ze kijkt nog steeds naar de struiken bij de oever, waar ze zojuist een man meende te hebben gezien. Het is haar wel duidelijk. Die man is vast en zeker een deserteur en heeft hun hulp hard nodig.

'Harm, laat het zeil maar vast wat vieren. Ik weet zeker dat hier een man zit, die onze hulp heel erg nodig heeft.'

Harm beseft niet zo snel, wat Hillechien bedoelt. Hij is nog steeds bezig de weg af te zoeken in de richting waar de ruiters zo juist zijn weggereden.

In de verte ziet hij ze weer, als ze achter het bosje tevoorschijn komen. En heel ver daarvoor ziet hij de boerenwagen rijden, nog steeds met de paarden in draf. Zouden dan die beide hoofden, die hij boven de korenschoven heeft gezien, misschien de deserteurs zijn? 'Ik weet het, Hilgje. Die deserteurs hebben zich vast en zeker op de boerenwagen verstoppt.'

'Harm, snel. Het zeil laten vieren. Ik zie weer een man in het water, achter de struiken. Het zijn er zelfs twee. Snel, Harm. Anders zijn we er straks voorbij.'

Harm is verbaasd door haar opmerking. Hij meende stellig te weten, dat de deserteurs op de wagen moesten zitten. Hij probeert te zoeken in de richting waar Hillechien heen kijkt. Die wordt nu boos op haar man.

'Verdraaid Harm. Luister dan ook naar mij. Laat vieren dat zeil. Anders zijn we er veel te snel voorbij en kunnen we ze niet meer helpen.'

Harm schrikt van de boze stem van zijn vrouw. Zo kent hij haar niet. Snel gaat hij aan het werk om het zeil te laten vieren.

Als het zeil bijna geheel los is en de wind er geen vat meer op krijgt, begint het volgeladen schip meteen snelheid te minderen.

'Oh, ja. Nu zie ik ze ook. Pak jij maar gauw de helmstok, Hilgje, en stuur maar wat dichterbij de oever. Niet te dichtbij die oever, want ik weet niet of daar genoeg water staat en ik wil niet graag vast komen te zitten.'

Zelf pakt Harm twee landvasten en maakt die beide vast aan de achterste bolder. Als Hilgje het schip wat verder naar de oever heeft gestuurd en ze dichterbij de beide mannen komen, zien ze dat het eigenlijk nog jongens zijn, van hooguit twintig jaar oud. Beide staan ze tot boven hun middel in het water, bibberend, meer van spanning en angst, dan van de kou.

‘Ik gooi zo een touw naar jullie. Pak allebei een touw, of desnoods beide het zelfde touw en trek je dan naar het schip toe. Ik kan hier niet stoppen. Want als ik het zeil laat zakken, dan kunnen de soldaten dat in de verte zien en dan komen ze terug.’

De twee knikken, dat ze het begrepen hebben. Als ze dicht genoeg bij de twee zijn, gooit Harm het touw met een grote zwaai naar de twee mannen toe. De ene man grijpt een touw met beide handen vast. De andere doet slechts met één hand een kleine poging en grijpt mis. Het touw drijft bij hem vandaan.

‘Kom op Jacob, springen. Grijp dat touw.’

Maar er komt maar weinig beweging in de man, die als Jacob wordt aangesproken. Met een verbeterd gezicht en slechts één hand omhoog blijft hij staan. De andere man heeft zijn touw losgelaten en grijpt de uitgestoken hand van Jacob. Nu springt hij, terwijl hij de hand van Jacob stevig vast houdt, naar het andere nog dichtbij drijvende touw. Hij slaat wild om zich heen om het touw nog te pakken. Na een paar misslagen en happen naar lucht, omdat hij onder water komt, lukt het hem nog juist het einde van het touw te pakken. Terwijl hij het touw stevig vast houdt, trekt hij met zijn andere hand Jacob weer boven water. Jacob komt boven, maar beweegt maar amper.

‘Kom op, Jacob. Hou vol.’

Twijfel is op zijn gezicht te zien. Jacob laat zijn hoofd hangen. Het gezicht dreigt weer onder water te raken. Hij schudt aan de arm van Jacob.

‘Jacob, ademen, ademen zeg ik je.’

En dan ineens, na een hele diepe zucht, en een daarop volgende hoestbui, kijkt Jacob iedereen met verwilderde ogen aan. Meteen daarna zakt het hoofd weer omlaag.

Vanaf het schip zien Harm en Hillechien, dat het niet goed gaat met Jacob.

‘Hou goed vast, dat touw. Dan probeer ik jullie wat dichterbij te trekken.’

Hij bukt zich over de bolder heen en grijpt het touw die de ene man nog vasthoudt. Die houdt Jacob bij zijn hand vast, Hij heeft hem dichterbij getrokken en zijn benen om Jacob’s middel heeft geslagen. Maar aan het gezicht is te zien, dat hij dit niet lang meer volhoudt. Jacob merkt niets meer van wat er allemaal gebeurt. Harm probeert, met zijn voeten afgezet tegen de reling, met alle kracht het touw wat verder binnen te halen. Doordat ook het schip nog steeds vaart, is het erg zwaar.

‘Hilgje, we moeten proberen de beide mannen aan boord te krijgen voordat we de Wijde Aa opvaren. Gooi het roer maar verder om, zodat de kop nog verder in de wind komt te liggen. En laat het zeil maar helemaal vieren, zodat er geen wind meer in komt. Het waait wel niet hard, maar ik krijg ze zo echt niet aan boord.’

‘Maar lopen we dan niet vast op de oever?’ vraagt Hillechien een beetje angstig.

‘Doe het direct, dan zal ik proberen ze tijdig aan boord te krijgen.’

Harm kreunt nu hard op, terwijl hij met alle kracht aan het touw trekt. De twee zijn nu behoorlijk dichterbij gekomen. Snel maakt Harm het naar binnen getrokken touw aan de bolder vast. Terwijl hij zich aan de bolder vast houdt rekt hij zich zover mogelijk over de reling. In zijn andere hand heeft hij de pikhaak gepakt. Jacob drijft op zijn buik op de andere man. Harm steekt de pikhaak langs de nek van Jacob zover mogelijk onder zijn kleding. Als hij er diep genoeg in is, draait hij de haak om en krijgt duidelijk houvast.

‘Laat hem maar voorzichtig los. Ik heb hem vast.’

En onmiddellijk tegen Hillechien: 'Recht maar weer het schip, Hilgje. Ik heb hem.'

Als Harm de man zelf vast heeft, hijst hij hem snel met beide handen aan boord en tegen de andere man: 'Kun je het nog even volhouden. Dan zorg ik eerst even voor het schip. Want als de soldaten in de verte zien, dat wij stil liggen of rare bewegingen maken komen ze misschien terug.'

Harm krijgt slecht een knikje. Tot meer is de man niet in staat.

Gauw helpt hij Hillechien met het zeil van het schip. Het schip is al recht in de vaart gekomen. Hij zet het zeil niet te strak, anders zou het schip misschien te snel gaan varen, waardoor de andere man in problemen komt.

Hij rent weer terug naar het achterdek en helpt de andere man om op het schip te komen. Deze laat zich met een zucht op het dek vallen en is even tot weinig meer in staat. Jacob is helemaal tot niets meer in staat. Maar Hillechien is al blij, dat ze hem heel voorzichtig hoort kreunen.

'Harm, gelukkig, ik hoor hem. Hij leeft in ieder geval. Maar moet je die arm van hem eens zien. Het is allemaal bloed.' De andere man is intussen wat op verhaal gekomen en zit geknield naast Jacob. Hij houdt zijn hoofd vast.

'Jacob, Jacob. Wordt wakker. Jacob. We zijn op een schip. Hier zijn we voorlopig veilig. Toe Jacob. Wakker worden.'

Jacob kreunt wat en doet voorzichtig zijn ogen open. 'Hindrik, ben jij er nog? Zijn we hier echt veilig? Zijn de Franse soldaten weg?'

En meteen zakt hij weer weg. Hij is niet meer aanspreekbaar.

'Dus jij heet Hindrik. Hindrik en Jacob. Jullie hebben geluk dat ik ook niets op heb met die Fransen. Maar daar praten we later wel over. Help eerst maar even mee om Jacob naar beneden in een bed te krijgen.'